

Н.І. Кара¹, А.А. Марич²
ORCID: ¹ 0000-0001-7000-2931, ² 0009-0007-6445-852X
Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ ЛІХТЕНШТЕЙНУ

<https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.296>

© Кара Н. І., Марич А. А., 2024

У статті досліджуються особливості фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну, зокрема структура, особливості діяльності центрального банку, комерційних банків, парабанківських установ, особливості регулювання ринку цінних паперів, системи страхування, елементи інфраструктури соціального забезпечення. Проаналізовано проблеми та перспективи розвитку фінансового сектору Ліхтенштейну та розроблено рекомендації щодо удосконалення фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну. Розглянуто та проаналізовано індикатори фінансової стійкості банківської системи Ліхтенштейну. Визначено найбільш суттєві фактори ризику для функціонування комерційних банків. Також проаналізовано показники розвитку ринку цінних паперів та основні ризики для функціонування фінансового ринку країни. Розглянуто механізми надання соціальної допомоги, особливості медичного страхування та пенсійного забезпечення. Виокремлено спільні та відмінні характеристики фінансово-кредитної системи та системи соціального забезпечення Ліхтенштейну та України.

Ключові слова: фінансово-кредитна система, комерційні банки, парабанківські установи, ринок цінних паперів, біржі, індикатори фінансової стійкості, соціальна допомога.

Постановка проблеми

Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну протягом багатьох років залишається однією з найстабільніших і найнадійніших у світі. Ця маленька країна, що не має виходу до моря, з населенням близько 38 000 людей, зуміла створити потужний фінансовий центр, який пропонує широкий спектр послуг як для резидентів, так і для нерезидентів. Отже, проблема фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну полягає у збереженні стабільності та конкурентоспроможності в умовах жорсткої міжнародної конкуренції, зміни глобальних стандартів та необхідності модернізації.

Актуальність дослідження

Дослідження на тему особливостей фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну є актуальним з кількох причин.

По-перше, система Ліхтенштейну протягом багатьох років успішно справляється з різними економічними та фінансовими кризами. Вивчення її особливостей може допомогти іншим країнам у вдосконаленні власних систем.

По-друге, Ліхтенштейн змушений постійно адаптувати свою систему до нових міжнародних стандартів у сфері боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та ухиленням від сплати податків. Дослідження може допомогти у вивченні впливу цих змін на систему Ліхтенштейну.

По-третє, Ліхтенштейн стикається з жорсткою конкуренцією з боку інших міжнародних фінансових центрів. Дослідження може допомогти у вивченні конкурентних переваг та недоліків системи Ліхтенштейну.

Формулювання мети та завдань статті

Метою статті є дослідження особливостей фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну та оцінка її впливу на економіку країни. Завданням статті є аналізування особливостей функціонування фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну, а також визначення її основних переваг, недоліків та перспектив розвитку, зокрема: вивчення особливостей функціонування фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну; дослідження особливостей діяльності центрального банку, комерційних банків, парабанківських установ Ліхтенштейну; порівняння особливостей регулювання ринку цінних паперів, системи страхування Ліхтенштейну та України; дослідження механізмів надання соціальної допомоги, зокрема по безробіттю, у зв'язку з втратою працездатності, при народженні дітей, малозабезпеченим сім'ям, медичне страхування; особливостей пенсійного забезпечення; виявлення спільних та відмінних характеристик системи соціального забезпечення Ліхтенштейну та України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Фінансово-кредитна система – це складний і динамічний комплекс, який постійно досліджується науковцями. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що фінансово-кредитна система постійно розвивається та вдосконалюється. Важливим аспектом дослідження фінансово-кредитної системи є чітке розуміння її сутності. У табл. 1 наведено визначення поняття «фінансово-кредитна система» згідно з трактуваннями різних науковців.

Таблиця 1

Поняття «фінансово-кредитна система» у науковій літературі

Автор, джерело	Трактування
М.Я. Дем'яненко [1]	Сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних ланок, які органічно об'єднують сферу грошових відносин, кредитні інститути, інститути інфраструктури фінансового ринку та інші ланки, що забезпечують рух коштів.
О.І. Лаврушина [2]	Сукупність усіх ланок грошово-кредитних відносин, що функціонують як єдине ціле, забезпечуючи формування, розподіл і використання грошових фондів.
В.С. Сторчак [3]	Сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних ланок, які формують грошовий ринок, кредитний ринок, ринок цінних паперів та інші сегменти фінансового ринку.
Л.В. Гетьманчук [4]	Сукупність інституцій, інструментів та механізмів, що забезпечують рух коштів, формування та використання фінансових ресурсів.
С.Ф. Оксанич [5]	Сукупність кредитних інститутів, інститутів інфраструктури фінансового ринку, а також інших ланок, що забезпечують рух коштів.

Виклад основного матеріалу

Ліхтенштейн – це невелика, але економічно розвинена країна, розташована в Центральній Європі. Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну характеризується високим рівнем стабільності та ефективності. Банківська система є дворівневою. Перший рівень – Центральний банк Ліхтенштейну, який відповідає за емісію валюти, регулювання та нагляд за банківською системою. Другий рівень – комерційні банки, які пропонують широкий спектр фінансових послуг населенню та підприємствам.

Компанії Ліхтенштейну зазвичай залучають капітал через прямі інвестиції або кредитування. Ліхтенштейн – один з лідерів світового ринку перестраховування, що сприяє залученню іноземних інвестицій та робить його одним з світових центрів офшорних фінансів.

У табл. 2 досліджено особливості функціонування фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну за 2019-2023 рр. за допомогою показників масштабу, ресурсної бази, результативності функціонування фінансово-кредитної системи країни.

Таблиця 2

Особливості функціонування фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну [6]

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Показник масштабу (екстенсивності розвитку):					
Кількість відділень комерційних банків на 100 тис. жителів (для банківських установ)	3,5	3,4	3,3	3,2	3,1
Кількість місцевих лістингових компаній (підприємств-емітентів, що пройшли лістинг), на 1 млн. жителів (для фондового ринку)	25	24	23	22	21
Показник ресурсної бази:					
Зобов'язання за депозитами, у % до ВВП	180	190	200	210	220
Ринкова капіталізація лістингових компаній (підприємств-емітентів, що пройшли лістинг), у % до ВВП	150	160	170	180	190
Показник результативності функціонування:					
Внутрішні банківські кредити приватному сектору, в % до ВВП	120	115	125	130	135
Сукупна вартість акцій в ринковому обігу, у % до ВВП	100	105	110	115	120

Серед переваг системи важливо відзначити - стабільність, ефективність, та конфіденційність. Ліхтенштейн не входить до ЄС і не використовує євро, що робить його економіку менш сприйнятливою до зовнішніх потрясінь. Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну характеризується високим рівнем конкурентоспроможності та інновацій. Ліхтенштейн гарантує банківську таємницю, що робить його привабливим для клієнтів, які цінують конфіденційність.

Проте, існують й недоліки у фінансово-кредитній системі Ліхтенштейну, зокрема ризик відмивання коштів та непрозорість. Сприятливий податковий режим та банківська таємниця можуть використовуватися для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Офшорний статус Ліхтенштейну призводить до непрозорості частини фінансових потоків.

У табл. 3 розглянуто особливості діяльності центрального банку, комерційних банків, пара-банківських установ Ліхтенштейну та здійснено порівняння з Україною.

За даними Управління фінансового ринку (FMA), станом на грудень 2019 року 349,8 млрд. шв.фр. перебували під управлінням 14 банків (банки Ліхтенштейну, включаючи іноземні компанії групи), зокрема 49,8% (174,2 млрд. шв.фр.) з них перебували під управлінням банків Ліхтенштейну. На рис.1 зображено активи, які знаходяться в управління Ліхтенштейну за період 2015-2019 рр.

Банківська система будь-якої країни відіграє важливу роль у її економічному розвитку. Центральний банк як головний інститут цієї системи, має значний вплив на стабільність та ефективність роботи банківського сектору. Проведемо порівняльний аналіз центральних банків Ліхтенштейну та України, дослідивши їхні функції та особливості політики щодо комерційних банків.

Особливості фінансово-кредитної системи Ліхтенштейну

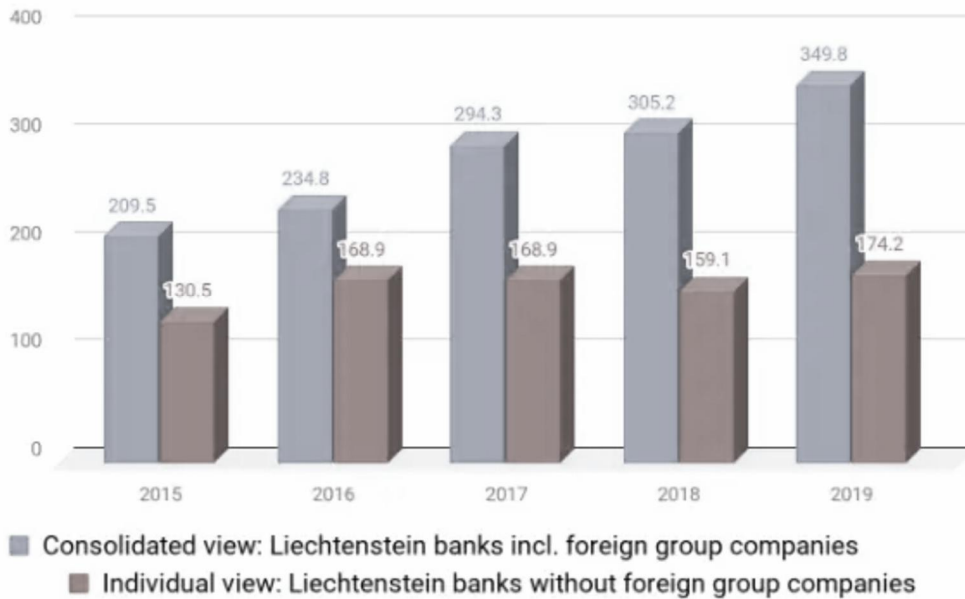

Рис.1. Активи в управлінні Ліхтенштейну за 2015-2019 рр., млрд. шв. фр.

Як бачимо з рис. 2, загальний баланс банку Ліхтенштейну, включно з іноземними компаніями, періодично збільшувався щороку за період 2015-2019 рр., і на кінець 2019 року досяг 92,8 мільярда швейцарських франків.

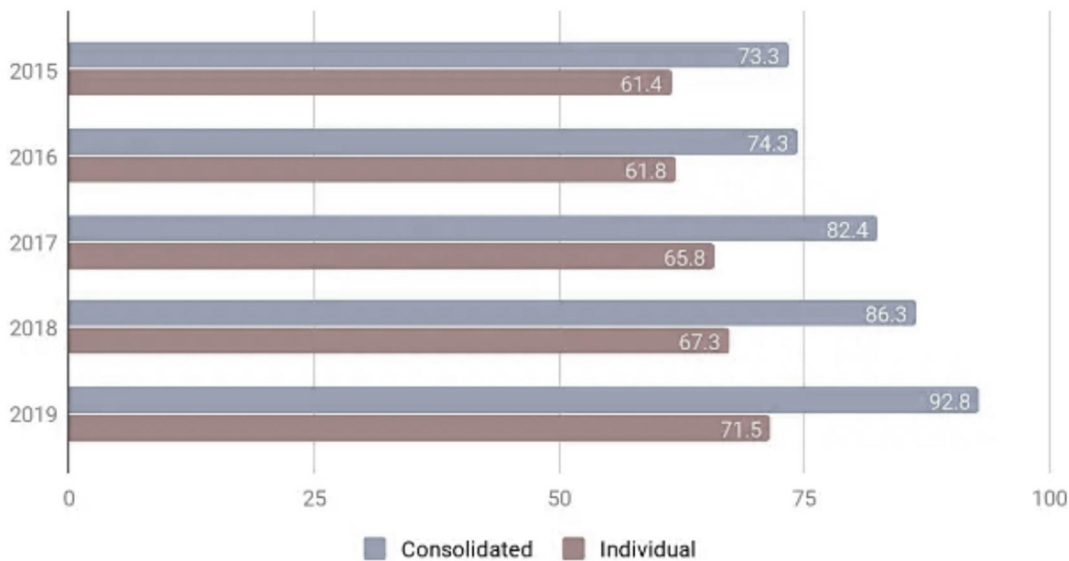

Рис.2. Загальна сума балансу банку Ліхтенштейну за 2015-2019 рр., млрд. шв. фр.

Центральні банки Ліхтенштейну та України мають багато спільних функцій, таких як випуск та регулювання національної валюти, забезпечення цінової стабільності та нагляд за діяльністю комерційних банків. Центральний банк Ліхтенштейну відповідає за випуск та обіг швейцарського франка, а Національний банк України – за випуск та обіг гривні. Обидва банки прагнуть дотримуватися політики цінової стабільності, щоб уникнути інфляції та дефляції. Центральний банк Ліхтенштейну та Національний банк України здійснюють регулювання та нагляд за діяльністю комерційних банків. Однак, існують і деякі відмінності. Наприклад, Національний банк України надає фінансові послуги уряду, чого не робить Центральний банк Ліхтенштейну.

Центральні банки Ліхтенштейну та України мають різні особливості та стикаються з різними викликами. Ліхтенштейн має стабільний та розвинений банківський сектор, але низькі процентні ставки можуть негативно вплинути на його прибутковість. Україна має великий потенціал для розвитку банківського сектору, але для цього необхідно вирішити ряд проблем, таких як висока інфляція та нестабільність економіки.

У табл. 3 наведено ключові показники фінансової стійкості банківської системи Ліхтенштейну за 2019-2023 рр. Ці показники дають змогу оцінити здатність банківської системи витримувати фінансові шоки та забезпечувати безперебійне функціонування в умовах економічної нестабільності.

Таблиця 3

Індикатори фінансової стійкості банківської системи Ліхтенштейну [7]

Індикатори фінансової стійкості банківської системи	2019	2020	2021	2022	2023
Вартість кредитів:					
1) Іпотека, %	1) 3	1) 2,7	1) 1,8	1) 1,8	1) 1,5
2) Споживчий кредит, %	2) 9,7	2) 8,3	2) 10,0	2) 10,0	2) 7,6
3) Кредит для маленького та середнього бізнесу, %	3) 4	3) 6,0	3) 5,2	3) 5,2	3) 6,0
Вартість депозитів:					
1) Ощадний депозит, %	1) 0,4	1) 0,3	1) 0,2	1) 0,1	1) 0,05
2) Строковий депозит, %	2) 0,6	2) 0,5	2) 0,4	2) 0,3	2) 0,23
Процентні ставки за міжбанківськими кредитами	-0,5	-0,75	-0,5	-0,25	-0,25
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	14,1	14,3	14,6	14,8	15,2
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	0,6	0,8	0,3	0,4	0,5
Норма прибутку на активи, %	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Норма прибутку на активи, %	8	8	8	8	8
Співвідношення процентної маржі до валового доходу, %	23	22	21	19	18

Отже, на основі аналізування індикаторів можна виділити такі основні групи ризиків як: глобальні економічні, геополітичні, пов'язані з регулюванням, ризики пов'язані з діяльністю банків, кіберризики та пов'язані з людським фактором.

Глобальні економічні пов'язані з економічною нестабільністю та геополітичними ризиками. Зокрема, зростання інфляції, процентних ставок та рівень безробіття можуть негативно вплинути на якість кредитного портфеля банків Ліхтенштейну. Крім того, війна в Україні, торговельні війни та санкції можуть призвести до порушення ланцюгів постачання та зниження економічної активності.

Ризики, пов'язані з регулюванням - зміна регуляторних вимог та жорстка конкуренція. Базель III, FATCA та інші регуляторні ініціативи можуть збільшити витрати банків та знизити їх рентабельність. Також зростання конкуренції з боку фінтех-компаній та інших небанківських фінансових інститутів Ліхтенштейну може призвести до втрати ринкової частки банками.

Ризики, пов'язані з діяльністю банків - ризик кредитного портфеля, ліквідності та ринок. Зростання частки проблемних кредитів може призвести до значних збитків для банків. Нестача ліквідних

активів може ускладнити банкам виконання своїх зобов'язань. Зміни процентних ставок, валютних курсів та цін на активи можуть призвести до значних збитків для банків.

Кіберризика пов'язані з кібератаками та недостатньою кібербезпекою. Зростання кібератак може призвести до крадіжки даних, фінансових збитків та порушення роботи банків Ліхтенштейну. Недосконала кібербезпека Ліхтенштейну може зробити банки вразливими до кібератак.

Ризики, пов'язані з людським фактором - недостатня кваліфікація персоналу та шахрайство. Нестача кваліфікованих кадрів може призвести до помилок та збитків.

Щодо ринку цінних паперів Ліхтенштейну, хоча він невеликий, але динамічно розвивається. Він пропонує ряд переваг для інвесторів, таких як сприятливе регулювання, політична та економічна стабільність, а також доступ до міжнародних ринків. Фондова біржа Ліхтенштейну (Liechtenstein Stock Exchange, LSE) є єдиною біржею в країні. На LSE представлено 25 компаній, з яких 17 – іноземні. Загальна капіталізація ринку станом на 31 грудня 2022 року склала 30 млрд.шв.фр. Основним фондовим індексом Ліхтенштейну є LLI (Liechtenstein Stock Index). Ліхтенштейн має сприятливе регулювання для ринку цінних паперів, що робить його привабливим для інвесторів. Ринок цінних паперів Ліхтенштейну дає доступ до міжнародних ринків. Однак, деякі цінні папери на ринку Ліхтенштейну мають низьку ліквідність, що може ускладнювати їх купівлю та продаж.

У табл.4 здійснено аналізування індикаторів розвитку ринку цінних паперів Ліхтенштейну за 2019-2023 рр.

Таблиця 4

Аналіз індикаторів розвитку цінних паперів Ліхтенштейну за 2019-2023 рр. [8]

Індикатори розвитку ринку цінних паперів	2019	2020	2021	2022	2023
Розміщення облігацій внутрішніх державних позик	0	0	0	0	0
Середня дохідність цінних паперів на фондових ринках, %	-0,2	0,5	3,2	5,1	4,8
Обсяги торгів протягом біржового дня, млн. євро	10	12	15	18	20
Середній спред між курсами пропозиції і попиту на ринку цінних паперів, %	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5%
Мінливість курсу акцій, %	10	12	15	18	20
Капіталізація ринку акцій до ВВП, %	50	60	70	80	90
Відсоток ринкової капіталізації поза 10 найбільшими компаніями, %	40	45	50	55	60
Дохідність "блакитних фішок", %	5	6	7	8	9

Як бачимо з табл.4, ринок цінних паперів Ліхтенштейну за 2019-2023 рр. демонстрував динамічний розвиток. Це підтверджується зростанням таких показників, як середня дохідність цінних паперів, обсяги торгів, капіталізація ринку акцій, а також дохідність "блакитних фішок".

Зокрема, спостерігається стійке зростання дохідності з -0,2% у 2019 р. до 4,8% у 2023 р.; середній спред між курсами пропозиції і попиту на ринку цінних паперів (спред постійно зростав з

0,1% у 2019 році до 0,5% у 2023 році); мінливість курсу акцій також зростала протягом аналізованого періоду з 10% у 2019 році до 20% у 2023 році.

Капіталізація ринку акцій порівняно з ВВП країни істотно зросла з 50% у 2019 році до 90% у 2023 році, що свідчить про диверсифікацію ринку. Дохідність "блакитних фішок", тобто найбільших та найстабільніших компаній, також зростала протягом аналізованого періоду з 5% у 2019 році до 9% у 2023 році [8].

На нашу думку, доцільно порівняти фінансово-кредитні системи Ліхтенштейну та України з кількох причин. Порівняння цих двох систем дає можливість дослідити два протилежні підходи до організації фінансово-кредитного сектору: орієнтований на приватність та офшорні послуги (Ліхтенштейн) та орієнтований на розвиток внутрішнього ринку (Україна). Історичний контекст розвитку обох систем суттєво відрізняється. Ліхтенштейн протягом століть формував свою систему, натомість Україна пережила трансформацію після розпаду СРСР. Порівняння дає можливість дослідити, як історичні фактори впливають на структуру та функціонування фінансових систем. Обидві країни стикаються з власними викликами та мають певні можливості для розвитку. Порівняння дає можливість виокремити спільні та відмінні риси, а також обмінятися досвідом щодо подолання проблем та стимулювання зростання. Також це може мати значну практичну цінність для кращого розуміння сильних та слабких сторін обох систем, а також для розробки рекомендацій щодо їх вдосконалення.

У Ліхтенштейні центральним банком є Ліхтенштейнський національний банк (Liechtensteinische Landesbank), який є незалежним державним банком. Основні функції: випуск банкнот та монет; забезпечення цінової стабільності; захист фінансової стабільності; сприяння плавному функціонуванню платіжної системи. Основні комерційні банки Ліхтенштейну - це Ліхтенштейнський Ландсбанк (Liechtensteinische Landesbank, LLB); VP Bank Group; LGT Group; Centrum Bank; Kaiser Bank; Neue Sparkasse Liechtenstein (NEUE Sparkasse); Volksbank Liechtenstein AG; Bank Frick; Нуро Liechtenstein; Liechtensteinische Post AG. ЦБ Ліхтенштейну відповідає за регулювання та нагляд за діяльністю КБ; встановлює норми, яких повинні дотримуватися банки, щоб забезпечити їх стійкість та захистити права споживачів фінансових послуг; встановлює процентні ставки в країні, що впливає на вартість запозичень для комерційних банків; проводить операції на відкритому ринку, щоб впливати на обсяг грошової маси в обігу; управляє платіжною системою Ліхтенштейну. Облікова ставка ЦБ Ліхтенштейну станом на 15 січня 2022 р. становила мінус 0,25% [8].

В Україні центральним банком є Національний банк України (НБУ), котрий є незалежним державним органом. Основні функції НБУ: випуск та регулювання гривні; забезпечення цінової стабільності; забезпечення дотримання законодавчих норм; управління валютними резервами; надання фінансових послуг уряду. Основними комерційними банками є: ПриватБанк; Ощадбанк; Укресімбанк; Райффайзен Банк; ПУМБ; Укргазбанк; Креді Агріколь; Сітібанк; Південний; Мегабанк; ІндустріалБанк та інші. НБУ здійснює регулювання та нагляд за діяльністю комерційних банків; встановлює пруденційні норми; проводить регулярні перевірки банків; встановлює облікову ставку, яка впливає на вартість запозичень для комерційних банків; проводить операції на відкритому ринку; управляє платіжною системою. Облікова ставка НБУ станом на 15 січня 2022 р. становила 9%. [9]

Наведемо порівняльний аналіз регулювання ринку цінних паперів та системи страхування Ліхтенштейну та України. Ця інформація дасть змогу краще зрозуміти особливості та відмінності у функціонуванні цих двох систем. Основні регулятором ринку цінних паперів є Finanzmarktaufsicht (FMA) - Управління з нагляду за фінансовими ринками. Функції цього управління такі як: нагляд за діяльністю банків, страхових компаній, інвестиційних фондів, брокерів та інших фінансових інститутів, захист прав інвесторів, забезпечення стабільності та прозорості фінансової системи. Основним фінансовою біржою є Liechtenstein Stock Exchange (LSE). Середній обсяг торгів цієї біржі за день 10 млн.євро. Основним фінансовий індексом країни є LI-HDAX (Liechtenstein Stock Exchange High Dividend Index). Кількість компаній, що входять до кошика індексу - 15. Що стосується України, основним регулятором ринку цінних паперів є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), функціями якої є: нагляд за діяльністю емітентів цінних паперів, фондових бірж,

торговців цінними паперами, депозитарних установ, захист прав інвесторів та розвиток фондового ринку. Основні фінансово біржою України є Українська біржа (UX). Середній обсяг торгів за день 8,6 млн.євро. Основним фінансовим індексом країни є Український фондовий індекс (УФІ). Кількість компаній, що входять до кошика індексу - 20.

Ліхтенштейн, будучи однією з найменших країн світу з високим рівнем життя, має унікальну систему соціального забезпечення, яка поєднує в собі елементи державного та приватного секторів. Вивчення цієї системи може допомогти зрозуміти різні підходи до соціального захисту та їх ефективність у невеликих, заможних країнах. Дані щодо особливостей соціальної допомоги подано у табл. 5.

Таблиця 5

Вивчення механізмів надання соціальної допомоги у Ліхтенштейні [10]

№ з/п	Вид механізму	Сутність та умови надання	Обсяг, % або шв. фр.	Загальні витрати за 2023р., шв. фр.
1	2	3	4	5
1.	По безробіттю	Допомога надається особам, які втратили роботу та зареєстровані у службі зайнятості.	До 80% від останньої заробітної плати	200 млн
2.	У зв'язку з втраченою працездатності	Допомога надається особам, які не можуть працювати через травму, хворобу або інвалідність.	До 60% від останньої заробітної плати	300 млн
3.	При нещасних випадках на виробництві	Допомога надається особам, які отримали травму або загинули на роботі.	До 100% від останньої заробітної плати	50 млн
4.	При народженні дітей	Допомога надається сім'ям при народженні дитини.	2000 швейцарських франків за першу дитину, 3000 швейцарських франків за другу дитину, 4000 швейцарських франків за третю та наступних дітей	40 млн
5.	Малозабезпеченим сім'ям	Допомога надається сім'ям, чий дохід не перевищує певний рівень.	До 30% від прожиткового мінімуму	100 млн
6.	Багатодітним сім'ям	Допомога надається сім'ям з трьома та більше дітьми.	3000 швейцарських франків на місяць за третю дитину, 400 швейцарських франків на місяць за четверту дитину, 500 швейцарських франків на місяць за п'яту та наступних дітей	50 млн
7.	Людям з інвалідністю	Допомога надається людям з групами інвалідності така як: фінансова, соціальні та освітні послуги.	Щомісячні виплати людям з 1 групою інвалідності становлять близько 2 800 швейцарських франків. Допомога на покриття витрат на лікування, реабілітацію та догляд може сягати 100% від фактичних витрат. Допомога на придбання технічних засобів реабілітації може сягати 75% від вартості.	250 млн

1	2	3	4	5
8.	Людам, які не мають житла (безхатькам)	Допомога надається людям, які втратили житло, шляхом надання тимчасового житла, фінансової та соціальної допомоги.	Розмір фінансової допомоги залежить від потреб людини. Максимальна сума допомоги становить близько 1000 швейцарських франків на місяць.	10 млн

У Ліхтенштейні функціонують організації, що допомагають малозабезпеченим сім'ям, зокрема:

1. Amt für Soziale Dienste: Ця організація надає фінансову допомогу та соціальні послуги малозабезпеченим сім'ям.
2. Liechtensteinisches Rotes Kreuz: Ця організація надає продовольчу допомогу та інші соціальні послуги малозабезпеченим сім'ям.
3. Caritas Liechtenstein: Ця організація надає соціальні послуги малозабезпеченим сім'ям.

У Ліхтенштейні існує три групи інвалідності:

До першої групи належать люди з найважчими формами інвалідності, які потребують постійного догляду та допомоги. Люди з 1-ою групою інвалідності мають право на максимальні розміри допомоги, включаючи: Щомісячні виплати, допомога на покриття витрат на лікування, реабілітацію та догляд, допомога на придбання технічних засобів реабілітації, соціальні послуги, освітні послуги та медичні послуги.

До другої групи належать люди з важкими формами інвалідності, які потребують значної допомоги у повсякденному житті. Люди з 2-ою групою інвалідності мають право на більшість видів допомоги, але розміри допомоги можуть бути меншими, ніж для людей з 1-ою групою.

До третьої групи належать люди з помірними формами інвалідності, які можуть жити самостійно, але потребують певної допомоги. Люди з 3-ою групою інвалідності мають право на деякі види допомоги, наприклад: щомісячні виплати, допомога на покриття витрат на лікування та реабілітацію, допомога на придбання технічних засобів реабілітації, соціальні послуги та освітні послуги.

Важливо, що рішення про присвоєння групи інвалідності приймається медико-соціальною експертизою. Критерії для присвоєння групи інвалідності можуть змінюватися, тому рекомендується звертатися до компетентних органів влади Ліхтенштейну для отримання актуальної інформації.

Система соціального захисту Ліхтенштейну надає людям, без житла комплексний спектр допомоги, який включає надання тимчасового житла. Існують притулки для безхатьків, де люди можуть отримати їжу, нічліг та інші необхідні послуги. Також доступні програми соціального житла, які допомагають безхатькам знайти постійне житло. Соціальні працівники допомагають безхатькам оформити документи, знайти роботу, отримати медичну допомогу та інші соціальні послуги. Також доступні психологічні та юридичні консультації. Безхатьки можуть отримати фінансову допомогу на покриття основних потреб, таких як їжа, одяг та транспорт. Також доступні програми допомоги на оплату житла.

Для отримання допомоги людина повинна бути визнана безхатьком. Це означає, що вона не має постійного місця проживання та не може забезпечити собі житло самостійно. Допомога надається лише людям, які проживають на території Ліхтенштейну. А деякі види допомоги можуть надаватися лише людям з низьким доходом.

Ліхтенштейн має систему універсального медичного страхування, де всі жителі та працівники обов'язково зобов'язані мати медичну страховку. Ця система гарантує доступ до якісної медичної допомоги для всіх.

Система медичного страхування Ліхтенштейну поділена на два сектори:

- обов'язкове страхування - це базовий рівень страхування, який покриває більшість медичних витрат, включаючи амбулаторну допомогу, стаціонарне лікування, ліки, стоматологічну допомогу та реабілітацію;
- додаткове страхування - це необов'язковий рівень страхування, який покриває додаткові послуги, такі як стоматологічна допомога вищого класу, окуляри, альтернативна медицина та приватне стаціонарне лікування.

Серед переваг медичного страхування у Ліхтенштейні важливо зазначити такі як: доступ до якісної медичної допомоги на основі принципу солідарності, де здорові люди платять за хворих; фінансовий захист, де система захищає людей від високих витрат на медичне лікування. Також є певні недоліки, такі як: високі витрати для людей з високим рівнем доходів, обмеження на деякі послуги, зокрема стоматологічні та альтернативну медицину; бюрократичні перешкоди.

Середня річна премія за обов'язкове медичне страхування становить близько 2400 швейцарських франків на особу. Додаткове медичне страхування може коштувати від 500 до 2000 швейцарських франків на особу на рік.

Система пенсійного забезпечення Ліхтенштейну складається з трьох основних компонентів - державна, професійна та приватна пенсія.

1. Державна пенсія - це базова пенсія, яку отримують всі люди, які проживали в Ліхтенштейні не менше 15 років.
2. Професійна пенсія - це пенсія, яку отримують люди з приватних пенсійних фондів, створених роботодавцями.
3. Приватна пенсія - пенсія, яку люди накопичують самостійно за допомогою індивідуальних пенсійних планів.

Серед переваг пенсійного забезпечення у Ліхтенштейні важливо зазначити, зокрема: гарантований мінімальний рівень доходу для всіх пенсіонерів та додаткова безпека. Професійні та приватні пенсійні плани можуть забезпечити додатковий дохід на пенсії. Також існують й недоліки, зокрема це старіння населення та складність системи.

Середні суми на одного пенсіонера у Ліхтенштейні становлять відповідно:

1. Середня державна пенсія становить приблизно 2300 швейцарських франків на місяць.
2. Середня професійна пенсія становить приблизно 1500 швейцарських франків на місяць.
3. Середня приватна пенсія становить приблизно 500 швейцарських франків на місяць.

Стосовно медичного забезпечення України та Ліхтенштейну можна виділити такі спільні риси, як універсальне охоплення та фінансування. В обох країнах існує система універсального охоплення медичною допомогою. Системи фінансуються за рахунок поєднання податків і внесків. До відмінних - рівень доступу, якість та витрати. В Ліхтенштейні доступ до медичної допомоги кращий, ніж в Україні. Якість медичної допомоги в Ліхтенштейні також вища, ніж в Україні. Витрати на медичне обслуговування в Ліхтенштейні значно вищі, ніж в Україні.

Стосовно пенсійного забезпечення України та Ліхтенштейну можна виділити таку спільну характеристику як трирівнева система. В обох країнах існує трирівнева система пенсійного забезпечення, що складається з державної, професійної та приватної пенсій.

Відмінні характеристиками у галузі пенсійного забезпечення - це рівень пенсій, вік виходу на пенсію та фінансування. Рівень пенсій в Ліхтенштейні значно вищий, ніж в Україні. Вік виходу на пенсію в Ліхтенштейні вищий, ніж в Україні. Система пенсійного забезпечення в Україні має проблеми з фінансуванням. А також рівень соціальних виплат в Ліхтенштейні значно вищий, ніж в Україні, так само як і рівень життя.

Висновки

Таким чином, фінансово-кредитна система Ліхтенштейну характеризується високим рівнем стабільності завдяки жорсткому регулюванню та нагляду з боку уряду. Ліхтенштейн пропонує сприятливе середовище для ведення бізнесу, включаючи низькі податки, політичну стабільність та розви-

нену інфраструктуру. Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну має значну міжнародну орієнтацію, що робить її привабливою для іноземних інвесторів. Ліхтенштейн активно підтримує розвиток інновацій у сфері фінансів, таких як блокчейн та фінтех. Ринок цінних паперів Ліхтенштейну демонстрував динамічний розвиток, шляхом зростання таких показників, як середня дохідність цінних паперів, обсяги торгів, капіталізація ринку акцій, а також дохідність "блакитних фішок". Система соціального захисту Ліхтенштейну є доволі всебічною. Вона охоплює широкий спектр потреб людей, які опинились у складних життєвих обставинах, включаючи: безробіття, втрату працездатності, нещасні випадки на виробництві, народження дітей, малозабезпеченість, багатодітність, інвалідність та бездомність. Рівень соціальних виплат у Ліхтенштейні є доволі високим. Це дозволяє людям, які отримують допомогу, жити на гідному рівні. Витрати на соціальні допомоги складають значну частину бюджету Ліхтенштейну. Це свідчить про те, що уряд країни приділяє значну увагу соціальному захисту своїх громадян. Система соціального захисту Ліхтенштейну постійно розвивається. Уряд країни регулярно вносить зміни до законодавства, щоб воно відповідало потребам суспільства. Загалом, система соціального захисту Ліхтенштейну є доволі ефективною і дозволяє людям, які опинились у складних життєвих обставинах, жити на гідному рівні.

Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну є стабільною та динамічно розвивається. Її основними перевагами є сприятливе середовище для ведення бізнесу, міжнародна орієнтація та розвиток інновацій. Однак система також має ряд слабких сторін, таких як невеликий розмір країни та відсутність центрального банку. Для того, щоб зберегти свою конкурентоспроможність, Ліхтенштейну варто зосередитися на розвитку інновацій, розширенні доступу до міжнародних ринків та диверсифікації економіки.

Перспективи подальших досліджень

Фінансово-кредитна система Ліхтенштейну є цікавим та багатограним об'єктом для досліджень. Подальші дослідження в цій сфері можуть допомогти краще зрозуміти, як система працює, а також розробити рекомендації щодо її вдосконалення. Вона може впливати на навколишнє середовище. Дослідження цієї теми може допомогти краще зрозуміти, як система впливає на екологію, а також розробити рекомендації щодо мінімізації негативного впливу. Також, активна підтримка розвитку інновацій у сфері фінансів, зокрема блокчейн та фінтех, може бути досить перспективною, оскільки сприятиме кращому розумінню як інновації впливають на роботу фінансово-кредитної системи, а також розробці рекомендацій щодо їхнього впровадження.

Список літератури

1. Дем'яненко М. Я. Фінансова система України: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2007. 372 с.
2. Лаврушина О. І. Фінансова система України: підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Знання, 2006. 671 с.
3. Сторчак В. С. Фінансова система України: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2009. 480 с.
4. Гетьманчук Л. В. Фінансова система України: навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ: Академперіодика, 2011. 544 с.
5. Оксанич С. Ф. Фінансова система України: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2012. 416 с.
6. Уряд Ліхтенштейну. URL: <https://www.regierung.li/en/> (дата звернення: 05.04.2024).
7. Ліхтенштейнська асоціація банків. URL: <https://www.bankenverband.li/en/> (дата звернення: 07.04.2024).
8. Liechtenstein: Assessment of Financial Sector Supervision and Regulation (2019-2023), available at: <https://www.finanzen.ch> (дата звернення: 08.04.2024)
9. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>. (дата звернення: 08.04.2024)
10. Financial Market Authority Liechtenshtein (2022), "Financial stability report", available at: <https://www.fma-li.li/files/fma/fma-financial-stability-report-2022.pdf>

References

1. Demyanenko M.Y. (2007). Finansova systema Ukrayiny [Financial system of Ukraine]. *Navchal'nyy chasopys [Education journal]*
2. Lavrushina O.I. (2006). Finansova systema Ukrayiny [Financial system of Ukraine]. *Pidruchnyk. – 2-he vyd., pererob. i dop. [Textbook. - 2nd ed., revision. and additional- K.: Znannia]*
3. Storchak V.S. (2009). Finansova systema Ukrayiny [Financial system of Ukraine]. *Navchal'nyy chasopys - K.: Akademydav [Education journal- K.: Akademydav]* .
4. Hetmanchuk L.V. (2011). Finansova systema Ukrayiny [Financial system of Ukraine]. *Navchal'nyy chasopys - 3-tye vyd., pererob. i dop. [Education journal- - 3rd ed., revised. and additional. K.: Akademyperiodika]* .
5. Oksanich S.F. (2012). Finansova systema Ukrayiny [Financial system of Ukraine]. *Navchal'nyy chasopys - K.: Litera LTD [Education journal- K.: Litera LTD]*
6. Uryad Likhtenshteynu [Government of Liechtenstein], 2023. Retrieved from: <https://www.regierung.li/en/>
7. Asotsiatsiya bankiv Likhtenshteynu [Liechtenstein Association of Banks], 2023. Retrieved from: <https://www.bankenverband.li/en/>.
8. Liechtenstein: Assessment of Financial Sector Supervision and Regulation, 2019-2023. Retrieved from: <https://www.finanzen.ch>
9. Natsional'nyy bank Ukrayiny [National Bank of Ukraine], 2023. Retrieved from: <https://bank.gov.ua>.
10. Financial Market Authority Liechtenshtein , “Financial stability report”, 2022. Retrieved from: <https://www.fma-li.li/files/fma/fma-financial-stability-report-2022.pdf>

N. I. Kara, A.A. Marych

Lviv Polytechnic National University

Department of Management and International Business

PECULIARITIES OF FINANCIAL AND CREDIT LIECHTENSTEIN SYSTEMS

© Kara N. I., Marych A.A. *, 2024

The article examines the peculiarities of the financial and credit system of Liechtenstein, in particular, the structure, peculiarities of the activities of the central bank, commercial banks, parabanking institutions, peculiarities of regulation of the securities market, the insurance system, elements of the social security infrastructure. Problems and prospects for the development of the financial sector of Liechtenstein were analyzed and recommendations were developed for the improvement of the financial and credit system of Liechtenstein. The indicators of the financial stability of the banking system of Liechtenstein are considered. The most significant risk factors for the functioning of commercial banks have been determined. Indicators of the development of the securities market and the main risks for the functioning of the country's financial market were also analyzed. Mechanisms of providing social assistance, features of health insurance and pension provision are considered. The common and distinctive characteristics of the financial and credit system and the social security system of Liechtenstein and Ukraine are singled out. Recommendations are offered to minimize the negative impact on the development of the country's economy in all areas.

The results of the study indicate that Liechtenstein's financial and credit system is dynamic and stable, but at the same time requires careful regulation and control to maintain its reputation and stability. The financial and credit system of Liechtenstein is stable and dynamically developing. Its main advantages are a favorable business environment, international orientation and the development of innovations. However, the system also has a number of weaknesses, such as the small size of the country and the absence of a central bank. In order to maintain its competitiveness, Liechtenstein should focus on developing innovations, expanding access to international markets and diversifying its economy.

Research on this topic can help to understand how the system affects the environment, as well as to develop recommendations for minimizing the negative impact. Also, Liechtenstein actively supports the development of innovations in the field of finance, such as blockchain and fintech. This direction of

Kapa H. I., Mapu A.A.

research can be very promising, because it can help to understand how innovations affect the work of the financial and credit system, as well as develop recommendations for their implementation.

Keywords: financial and credit system, commercial banks, parabanking institutions, securities market, stock exchanges, indicators of financial stability, social assistance.